

ginE fure

anoun

Mixi gbEtE naxee hayi na e ma

Kitaabui Way Publishing

MangE xa masen gni

Kitaabui Way Publishing is a non-profit Bible ministry. A xa fe singe na site web nan ma a nun buki digitEli Kitaabui kolon gni banxi xungbe. IBKI xa xOn gni findixi Kitaabui xaran gni nan na mixi birin bE naxan wama Ala xa fe kolonfe ra a nun a waxOn gni. Xarandie mu lan ma e xa siga institut ala ko e xa sErtifika sOtO xa na mu diplôme. Na sariyEe nOma xaran de intErnEt ma xa na mu banxi kui, zoom saabui ra, e nOma tongode dijital ma, e nOma rasan de e-mail ma, naxan sEbExi, xa na mu mixi keren keren ma, malan gni, xa na mu eglise naxan yusima e xa kawandi wali kui. IBKI mu findixi banxi xungbe ra naxan lanlanteya sOtOxi.

Moukha wo ralimanE wo xa wo xa kitaabui xaran ala ko wo xa a kolon yi sariyE kui xa na mu a ra yire gbEtE. "Masen gni" naxan na International Institute of Biblical Knowledge (IBKI) xaran gni kui a findixi yi buki sEbEe xa ma gnErE. Mixie xa ma gnErEe wuyaxi e xa kira sOtO ma audio, video, a nun kEdi kui, a nun man alo Kitaabui masen gni; a nun, kawandilae, walikEe, pastErEe, sErEri, a nun rabbie xa xaran gni kui.

Wo lan ma wo xa yi masen gni birin mato, wo xa ma gnErE, a nun yi sariyE birin, barima wo tan nan a ra wo xa a fen, wo xa Ala sago kolon, wo xa a raba.

Xa i wama a kolonfe xa na xaranpi birin findixi nœndi nan na, i xa Kitaabui madangixi wuyaxi xaran, i man xa Kitaabui xui madangi bukie nun leksikone mato alako i xa wo xa wOyEn nde kolon wo mu naxan kolon. Wo wo ma kanta dictionnaire birin ma, barima dictionnairee a ma senxi nE masen gni nun wOyEn gni masen gni kelife xui singe ma han yakOsi yusife.

Wœyœnœie nun wœyœnœie masenpi masarama nœ waxati dangi xanbi. A nun man, grek xui gbege nOma masen de wOyEn keren ma, naxan nO ma a singe masen gni kana de.

Wo tin Ala xa wo rapœre a xa masenyi seniyenxi kui, Kitaabui.

IBKI tinxi nE wo xa wo xa sariyE birin tongo a nun wo xa a rawali ala ko a xa findi saremati ra. Yètèkoloji

Wo nOma itaxun de kOnO wo naxa a mati, wo naxa a masara, wo naxa kObiri fi bukie xa na mu sariyEe ma.

Randolph Dunn, mangE

Wo moxo maxOrin: info.IBKI.english@gmail.com

Website: thebiblewayonline.com/IBKI-English.html

Kanyie nun mixi gbetee naxee hayi na e ma

ginE futixie ra tOxO de a fangni ra

Matiyu 23:14 "Wo xa gbaloe, wo tan sariyE karamOxOe a nun farisee, wo tan munafanyie, barima wo ginE ginEe xa banxi don ma, wo sali xungbe ra bama. Na nan a ra wo fama naxankatE xungbe sOtOde (KJV & YLT) kOnO a mu na ASV, ESV, Darby, IEB (International English) nun Kitaabui gbEtE kui].

Mar 12:38-40 "Wo wo yEtE ratanga sEriyE karamOxOe ma, naxee wama gnErE fe dugi xungbe ra, e wama e xa mixie rasE makiti, e wama e xa dOxO salide kui, e man wama e xa dOxOde salide kui, e na ginEe xa banxi donfe, e na e xa see tongo (Thayer)] e na e xa sali kui e fama nE naxankatE xungbe sOtOde. Luka 20:46-7

Wali 6:1 "Na waxati, Isa fOIoe xasabi nu gbofe, Yuwifie naxa e yEtE maxOrin Eburu Yuwifie ma, e nu e xa ginEe ma tofe donse itaxun fe kui lOxOE birin" (ISV). [A luxi alo hebreu danxaniyatEe mu binyE ginE ginEe ra.]

E xa denbaya xa kote

1Timote 5:3-8 "I xa ginE futixie binya. KOnO xa ginEdi xa die na a yi ra, xa na mu a ra a xa mamadie, e xa e yEtE kan xaran e xa danxaniya raba e xa denbaya kui, e man xa gbilen e xa forie yire, barima na nan findixi Ala rafan mixi ra.

Kaape ginE naxan luxi a kerenyi ra, a a xaxili tima Ala nan na, a maxandi nun a maxandi koe nun yanyi. I xa na yaamarie fan yamari e be, alako e naxa yaagi sctc. KOnO xa mixi yo mu a xa mixie ra tima [a yEtE xa banxi (KJV)], a nun a xa mixie, a bara danxaniya tondi, a man bara dangi danxaniyatere ra [kafiri (KJV)]" (ESV).

- Wo xa kaape ginEe binya, knc wo xa e lu e xa die nun e xa mamadie xa mo e xa konyie saabui ra
- Wo xa masen gni xungbe nan ya "bingni" a nun "fe xOrOxOE."

1 Timote 5:16 "Xa danxaniyatO ginE nde xabile na a yi ra, a lan ma a xa e masuxu. DanxaniyatOE naxa findi kote ra, ala ko a xa nO ginE forie masuxude" (ESV).

- 'Xa danxaniyatE ginE nde' a masenxi nE a danxaniyatE xamEe nan na naxee xa forie bara faxa. Na kui, danxaniyatE birin, xame xa na mu ginE, (Yaki 1:27) e lanma e xa e masuxu. Xa na mu a ra na xamE lan ma a xa naafuli sOtO, ala ko a naxa findi kote ra danxaniyatEe nama be. Kanyi ginE naxee xili sEbExi e nu lanma e xa e yEtE ratanga, na nan a niyama e xa e yEtE ratanga xamE xa ginE di xa fe ma a xa denbaya kui xa na mu a xa denbaya xungbe kui.

Egilisi xa wali

"Won bara xanunteya kolon yi ki nE: Ala xa Mixi Sugandixi a nii fi won ma.

Yaki 1:27 "DiinE naxan sEnxi a nun naxan mu kanaxi Ala ya i, Baba, yi nan a ra: i xa siga [i xa i yEtE ratanga (ISV); i xa a mato xa na mu i xa a mato, i xa a mato, i xa a mato i ya ra Eburu xui ra, i xa a mato alako i xa mali xa na mu i xa munafanyi $\sigma\tau\theta$, (Thayer's Lexicon)] di ngEe nun ginEe naxee na e xa tOrE kui, i yEtE ratanga duniE ma" (ESV).

- Yaki naxa wOyEn danxaniyatOrEe bE - si fu nun firin naxan nu bara yensen yire gbEtE.
- Yi masen gni 'visit' naxan ma senxi kitaabui gbegebe kui a masenxi nE "fa (mixi) yire ala ko a xa a ralimaniya xa na mu a ra a xa a mali." Xili 'xili' a ma senxi nE " mixi xili fe ra xa na mu mixi xili ra" (Etymology Online).
- Danxaniya keren nan nu na eglisie ma, keren keren ma xa na mu a ra a fate ma, na nan nu a ra ginE futixie lan ma e xa tOrO (xOrOxOE, tOrOxE, tOrE, tOrE -Thayer Lexicon). 'GinE futixie e xa tOrE kui' e nu nOma findi de ginEe ra naxee futixi; sanmaya keren, a dangi sanmaya keren, danxaniyatOrE, danxaniyatE mu a ra xa na mu a ra a xa futi kana a nun a xa ginE gbEtE.

1Timothy 5:5 "GinE naxan findixi ginE ra [kafuE yati, a nun a bara lu a yi ra (KJV); a mu se sOtOxi, a bara findi setare ra (Online Etymology Dictionary)], a bara lu a kerenyi ra, a bara a xaxili ti Ala ra, a na Ala maxandife nun a na salife kOE nun yanyi, kOnO ginE naxan a yEtE ra bama a faxaxi nE" (ESV).

 Kanyi ginE nan a ra yati

kerin. Denbaya yo mu na

b. Denbaya naxan mu findixi danxaniyatOrE ra a mu fama a masuxude - barima a findixi danxaniyatOrE nan na

c. Kaapε ginE naxan mu katama a xa hayie birin na, a mu luxi alb setare.

d. Keresitan denbayae ginE futixi naxan nO ma kOnO a mu a xa fe ra bama a xOrOxO dangi danxaniyataree ra.

1 Timote 5:9-10 "A lanma ginE xa sEbE [naxan xili sEbExi (KJV), a xili sEbExi (IEB)] xa a mu dangi gnE tongo senni ra, xa a sa li a bara findi xamE keren xa ginE ra [naxan lanxi a xa xamE ma (NIV, NLT, IEB)], a man bara findi wali fangni ra xa a bara di bari, [JVK, a bara mixi sEnEe sanyie maxa, a bara tOrOxE ma gnErE, a bara a yEtE fi wali fangni birin ma" (ESV).

 Eglisie ginE di singe nan xili sa ma ala ko a xa wali raba danxaniyatOrE xabile bE a man a xa hayie ra bama.

kerin. Wali naxan lan ma a xa raba a mu falaxi

b. Yire naxan na wali ra bama a kolon xi nE

c. Waxati nOma sOtOde donse fife ra xa na mu kObiri ra waxOn gni sarafe ra

- ☐ Kanyie xili sEbExi, e tongoxi kEdi kui, e xili sEbExi a. Wali nde
xa fe ra; misali ra, xamE naxee xili sEbExi sOre kui
b. E xa wali salide bE mu rabaxi salide banxi nde kui barima e mu nu na
c. Danxaniyatɔɛ nama nu lanma e xa ginE futixie mato naxee mu nu na e xa buki kui - Yaki 1:27 mato a farima

- ☐ A mu lanma a xa dangi gnE tongo senni ra
kerin. Nɛ kEmE singe kui, ginE naxee xa simaya nu bara siga 60 ra, e nu faxama
e xa simaya 60 nun 70 tagi.

b. E xa ginE nun xamE waxOn gni nu bara xurun e xa simaya dOnxE nde kui.

c. GinE futixie naxee xa simaya mu nu sigaxi 60 ra e nu lanma e xa e masuxu eglisE ra kOnO e mu nu lanma
e xa futi barima e nu lanma e xa futi raba e mu wali raba e nu sEbExi naxan ma.

- ☐ XamE keren xa ginE a. A
dOxO xi keren gbansan
b. A man naxa dOxO a xa futi kanafe ma naxan a xa futi kana a xa xamE xa yEtE kan
ma.
c. A man gbilen dOxO ma a xa futi kanafe xanbi naxan a xa futi kana yEtE ra; na nan na
ki, futi kanafe naxan mu findixi yEtE ra.
d. Wo man xa futi kana xa futi bara kana a xa xamE faxafe ra
e. A futixi xamE keren nan na waxati keren ma- ginE gbegbe mu a ra

- ☐ Xili fangni wali fan gni ma
kerin. Nama a kolon a man a binyama barima a mixie malima a xa wali fanyie ra
b. Kanyie naxee mu e yEtE rasoma wali kui a nun wali fangni raba fe e to nu na futi kui, e mu
lanma e xa na raba e to findi ginE forie ra.

- ☐ DimEdie raxaraxi
kerin. ginE di bari fe kolon fe
b. Na sariyE nO ma sOtOde di ngEe ra barife ra hali di barixi yo mu na
c. Di masuxufe waxati nde ma a mu findixi di raxaranfe xa kote ra

- ☐ Mixi rasOnE masen fe

kerin. Fe fangni sOtO fe, tuli matife, rasE fe, i yEtE kan xa fe raba fe, tinfe, i naxa tondi, i yEtE tongofe, i
yEtE ra sEmbE sofe, i yEtE ra sEmbE sofe (Thayer Lexicon).

b. A luxi alo a fatanxi mixie nan na naxee mu findixi boreya ra xa na mu a ra

- ☐ Wo xa seniyentɔɛ sanyie maxa
kerin. Keresitan gnErE rasofe e bE e ra sEwa ma
b. A xa konyi wali suxu

- ☐ Mixi tɔɔɔɔɔɔie masuxu

kerin. Oppressively afflict (Bible Hub)

b. A lan ma a xa findi konyi ra naxan bOxOxi, a bore xa na mu a xa di xa di naxan mu tinxí, ginE naxan bara a rabolo xa na mu mixi naxan tOrOxi danxaniya xa fe ra, di xOrOxOE xa na mu di naxan mu wama a xa lu a yEtE kan ma.

☞ A naxa a yEtE fi wali fangni birin ma.

kerin. Kaape ginE xa wali beenun a xa findi kaape ginE ra, a a masenma a Ala xa walike nan nu a ra

b. Mixi lan ma a xa la a ra a xa walikE walie fama nE sigade a man mu findima mixi ra na xan mu walima, a mu fama findi de mixi ra na xan mu walima, a mu fama findi de wOyEn gni ra a to so e ya ma.

1 Timote 5:11-15 "I naxa tondi ginE forie xili sade, barima e waxOn gni e makuyaxi Ala xa Mixi Sugandixi ra, e wama futi xirife, na nan a niyama e xa e xa danxaniya fori lu na [e bara e yEtE fi Ala xa Mixi Sugandixi ma (IEB); e bara e xa wali rabolo e naxan nabama]. Na nan a ra, n wama ginE dimE die xa futi, e xa di bari, e xa e xa banxi ti, e xa e yaxuie maxanin e xa e yEtE kana. e findixi ginE futixie nan na (ESV).

1 Korinti 7:8-9 "N na a fala ginEe bE naxee mu futixi [naxee birin nu futixi singe ra, yakOsi e mu futi xi (IEB)] a nun ginE forie bE a fisa e xa lu e xa futi kui alo n tan. KO nO xa e mu nOma e yEtE suxude, e xa futi. Barima futi fisa nan a ra dangife e xa waxOn gni ra" (ESV).

kerin. Xaxili naxan na mixie tagi a nun ginE nun xamE tagi, na nan ginE futixie ra tima e xa wali raba e nu lanxi naxan ma e to nu na e xili sEbE fe.

b. Waxati gbegbe na a niyama mixi xa sEmbE so a yi ra a man findi mixi ra naxan mu walima, naxan a niyama mixi xa wOyEn a nun a xa mixi birin xa fe raba, a findi mixi ra naxan walima.

c. Kaape ginEe lan nE e xa dxɔ xemEe xa futi xa fe ra.

1 Yaya 3:17-18 "Xa mixi na a xa di xa fe kui, a fa a to a xunya na setareya kui, kɔɔ a mu kinikini a ma, Ala xa xanunteya nɔma lude a yi ra di? DimE die, won lanma won xa xanunteya masen won ma wɔyɛnɔi nun won ma wɔyɛnɔi gbansan xa fe ra, won lanma won xa xanunteya masen won ma wali nun nɔndi fan na" (ISV).

kerin. Yaya wOyEn xi danxaniyatOrE xabilE bE xamEe nun ginEe bE.

b. N ngaxakerenyi naxan na a kui a mu lanma a xa fe yo raba naxan hayi na a xa duniE ma a lan ma a xa mali. N ngaxakerenyi a wuyaxi ra xamE nan a ra xa na mu ginE.

SariyE fori bun ma, Samarika Luki 10 taali kui naxan xili samarika fangni a nu a kolon naxan mu nOma a yEtE xa fe ra bama a nu wama mixi nde xa a mali. SaatE nEnE kui, xanunteya gbegbe na setaree bE, a gbengben gni ginE futixie bE.

A ra yongui

Kaape ginE xa denbayae, a xa die, a xa mamadie, xa na mu a ra a ngaxakerenyie nan lan e xa mæeni a ma xa a mu noma mæenide e yete ma. Naxee xa denbaya mu na e yi, xa na mu a ra naxee xa denbaya mu nOma e xa fe ra bade, e lan ma e xa masuxu danxaniyatE keren keren ma a nun danxaniyatOrE. Keresitan ginE setaree xa hayi na e ma beenun ginE ginE gbEtE xa e waxOn gni sOtO.

Keretie lan ma e xa kinikini mixie ma naxee kolon xi e mu e yEtE kan xa baloe sOtOxi: misali ra, keretie naxee mu nu na Yuwifie ra e naxa mali rasanba eburu kiritie ma Darisalamu.

Kanyi ginE setaree naxee e xa walie ra, beenun e xa findi ginE ra, e nu xili fangni sOtOxi, a nun e xa duniE rafan Ala ma, e nOma walide eglise yi ra. Kitaabui mu wOyEn xi sEbEli fe ma. KOOnO n ma ma gnErE e bara wali raba fate bE naxan ma. A nu nOma findi de mixie malife ra naxee na tOrE kui kOnO e mu setareya kui, ginEe xaran fe ra xibaaru fangni ra, ginE dimE die xaran fe ra e xa e xamEe nun e xa die masuxu xanunteya nun binyE ra a nun e ra limaniyafe e xa wali fangni raba.

Kitaabui kolon gni banxi xungbe

Randolph Dunn, mangE - Roberto Santiago, Dean
thebiblewayonline.com

SariyE singe - Ala xa masen gni
Fe birin faxi be di? Adama
naxan nu na Ala ra
Ala xa Mixi Sugandixi - Ala
xa gundoe Ala xa fe ra
KelifE duniE ma han faxE - mixi
faxaxie bara e yEtE ratanga
Injiili xa masenyie

SariyE 2 - Ala xa Mixi Sugandixi xui suxufe

Waxati beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa fa

Ala xa Mixi Sugandixi waxati dunia ma Ala xa Mixi

Sugandixi dangi xanbi waxati

Waxati dOnxE duniE ma, waxati

naxan lanma a xa tongo

KelifE faxE ma wuri magalanbuxi ma sigafe
ra baloe ma dignE xa fe ma

Ala xa Mixi Sugandixi xa xunxa ye xoxra

SariyE 3 - DuniE nEnE Ala xa Mixi Sugandixi kui

Mangeya naxan mu daaxi mixi belexE ra,
walikee naxee na mangeya kui

Ala xa Mixi Sugandixi xa sariyE singe, ginE

futixie a nun mixi gbEtee naxee hayi na xignE

xignE ma

Dunija ratangaxi

Misery xa taruxu

Masenyi naxan fatanxi yi bataaxee ra,

wo xa Ala batu xaxili nun nɔndi ra

Kitaabui xaran mixie bE

Kitaabui naxan masenxi

Kitaabui xungbe

misalie nun misalie

SariyE 4 - xunmasafe Ala xa Mixi Sugandixi kui

Isa Nasaretika

Ala xa Mixi Sugandixi xa duniE

Wo xa wo maso Ala xa Mixi Sugandixi ra

Fe kobi naxan fatanxi xOnE ra

Fate, nii, xaxili - e siga minden wo faxa tEmui? Futi
nun futi kanafe

Ala xa malabui lɔxɔE

Daali beenun Genesis xa Daali
Eburu

SariyE 5 - sEmBE sofe Ala xa Mixi Sugandixi kui

SariyE kelifE wuri magalanbuxi ma

Ala xa banxi ti fe maxOrin gni

xungbe naxan maxOrin xi wo bore

bE Ala xa Mixi Sugandixi kui DuniE

xungbe ra

Laayidi naxan tongoxi yi waxati a nun abadan mixi yatie

findixi mixi nan na naxee Ala ratinmema

DuniE masen gni fangni

SariyE 6 - Kitaabui xaranma findife

Dimi, misali, a nun namijɔnɔnmee Ala

Xaxili Seniyenxi

Daniyeli

Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa

masenyi Kitaabui xa dundui

Xaran gni nun walie kelifE AD 100 han AD 1500 Reform

xa na mu Restore

Kitaabui malanfe nun a madangima

To diinE xa walie - sEbEli xa na mu a ra sariyE?

Isa bɔnsɔE xa taruxui - Tawureta Munsa

International Bible Knowledge Institute na xui gbEtE nan mathe**thebiblewayonline.com**.